

УДК 316.472.4:778«364»

Лисенко Леся

кандидатка наук із соціальних
комунікаціях, доцентка кафедри
журналістики

Полтавського національного
педагогічного університету
імені В. Г. Короленка

ВІЗУАЛЬНА ЕТИКА МЕДІЙНОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ВІЙНИ

Цифрові і віртуальні можливості сучасного світу сформували нову культуру візуального сприйняття. Гіперактивність графічного контенту в мережі продукує культуру відкритої і вільної поведінки користувачів, яка у своїй суті немає ніяких пересторог і табу. Водночас реальна дійсність не пропонує прості рішення для означення конфліктних ситуацій, що заповнюють соціокультурні системи на різних рівнях. Фотографія як одне з найбільш репрезентативних візуальних медій перманентно знаходиться у пошуці консенсусу між дозволеним і недозволеним у контексті фіксації, репрезентації і сприйняття. Зокрема, коли мова йде про етичні і моральні маркери для відображення насилля і страждання. Порядок денний українських медій заповнений контентом, що відображає наслідки війни, провокує до обговорення етики їхньої репрезентації та сприйняття.

Частково відповідь на ці проблемні питання мав давати комплекс етичних нормативів, які регламентують роботу професійного журналістського середовища. В українському медійному просторі найгостріша дискусія розгорілася у 2015 році у відповідь на сюжет ТСН про загибель фотографа у «гарячий точці» на сході України (момент смерті зафіксований на камеру під час стендапу журналіста) [3]. Учасники полеміки апелювали до етичних кодексів і редакційної

політики, а також обґрунтовували допустимість подібних викликів у воєнний час, коли смерть і жорстокість засвідчують сутність війни як такої.

Історія фотографії налічує кілька робіт, резонанс яких був вирішальним для прийняття важливих соціально-політичних рішень. «Фан Тхі Кім Фук» («Напалмова дівчина») Ніка Ута – знімок, який став символом антивоєнного руху і каталізатором припинення війни у В'єтнамі. Нілюфер Демір у 2015 році сфотографувала тіло трирічного сирійського біженця Айла Курді на турецькому березі Середземного моря; американський фотограф Джон Мур у 2019 зробив фотографію заплаканої дівчини на кордоні Мексики і США, яку намагалися розлучити з матір'ю. Дві останні фотографії вплинули на зміну міграційної політики. Подібні знакові фотографії здатні виходити за межі локалізованих подій та активізувати глобальну аудиторію за рахунок «емоційної привабливості і символічної сили» [4].

Усі приклади фіксують злочини і репрезентують жорстокість у ставленні до дітей, які найчастіше потрапляють у медійну категорію «ідеальних жертв». Поєднання цих візуальних компонентів дуже часто провокує до дискусій про міру візуальної жорстокості, прийнятної для публічного висвітлення.

Баланс між інформативністю (масштаб події, достовірність тощо) та емоційною складовою – класична дилема для фоторепортажистки, яка з'ясовується на рівні прийняття рішення в межах конкретної редакції. У сучасному візуальному кодексі на рівні прийняття редакційного рішення про публікацію повсякчас відбувається боротьба, у якій медійний інстинкт захисту глядачів змагається з інстинктом інформування. Складніше питання – поширення користувацького візуального контенту в соціальних мережах. Етичне нормування діяльності користувачів цензурується роботою алгоритмів соціальних

мереж, їхньою модерацією, а також формуванням експертної точки зору щодо громадянської відповідальності за публікацію контенту з огляду на те, що опублікована фотографія є водночас свідченням і висловлюванням позиції [5, с. 264].

Суспільний резонанс викликало блокування фотографій у соціальних мережах під хештегами #Bucha, #BuchaMassacre, #GenocideOfUkrainians, які засвідчували масові вбивства цивільного населення російськими військовими. Компанія Meta відреагували на обурення коментарем про автоматичну роботу фільтрів, які зреагували на жорстокий графічний зміст постів. У алгоритмах платформ зафіксовано, що блокування можливе у разі надзвичайно відвертого контенту або такого, що звеличує страждання. Водночас Facebook і Instagram дозволяють публікувати інформацію про насильство, яка поширюється з метою фіксування і оприлюднення можливих порушень прав людини [1]. Критичним постає питання в сучасному медіапросторі про встановлення кордонів і прийнятної міри візуалізації насильства і жорстокості. Звернення українських урядовців до компанії Meta [2] зокрема має заклик до перегляду політики соціальних мереж, створеної винятково для мирного часу з прихованим алгоритмом модерації постів.

Сучасна російсько-українська війна є найбільш задокументованою, зважаючи на активність і доступність її інформаційно-комунікаційної складової. Кількість і швидкість поширення контенту про війну в тилу і на фронті зумовлює дискусії і спекуляції на тему розвінчування, вуайеризму, моралі і етики у середовищі професійної журналістики, блогосфері й соціальних мережах. Критики-антивізуалісти вважають, що «візуалізація «бід війни» викликає моральне відсторонення, анестезію і, зрештою, амнезію» [6, с. 150].

З другого боку – активне поширення і ілюстрування воєнних злочинів, вбивств і смерті впливають на формування громадської думки і підтримують інтерес до теми війни у міжнародних контекстах, що дозволяє жертвам бути видимими, а злочинцям – названими. Кодування і образне формулювання війни на глобальному рівні координує її упізнавання, осмислення і усвідомлення. Активне використання візуального супроводу у виступах представників української влади на міжнародних майданчиках свідчить про витіснення тексту – основного конструкту повідомлення як непереконливого аморфного, не самодостатнього, а з наочним доказом здатного структурувати об’ємний драматичний наратив про війну.

Проблема етики візуального контенту в медіа під час війни актуалізує множинні питання, пов’язані з темою ре-травматизації, документальності, культури пам’яті, інформаційного комфорту та алгоритмів соціальних мереж тощо, які потребують делікатного і водночас глибокого опрацювання експертами і науковцями.

Література:

1. Барсукова О. Компанія Meta пояснила, чому Facebook та Instagram блокують хештеги про Бучу і фото міста. Українська правда. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2022/04/5/248112/> (дата звернення: 20.10.2022).
2. Мінцифра звернулася з листом до Meta щодо модерації українського контенту. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/mintsifra-zvernulasya-z-listom-do-meta-shchodo-moderatsii-ukrainskogo-kontentu> (дата звернення: 20.10.2022)
3. Толокольнікова К. Смерть на очах у глядачів. Детектор Медіа. URL: <https://detector.media/community/article/104412/2015-03-02-smert-na-ochakh-u-glyadachiv/> (дата звернення: 20.10.2022)
4. Mortensen M., Allan S., Peters Ch. The Iconic Image in a Digital Age. Editorial Mediations over the Alan Kurdi Photographs in *Nordicom Review* 38 (2017) Special Issue 2. Pp. 71-86.

5. Nilsson M. An Ethics of (not) Showing: Citizen Witnessing, Journalism and Visualizations of a Terror Attack. *Journalism Practice*. 2020. Vol. 14. №. 3. Pp. 259-276.

6. Paschalidis G.12, Images of War and the War of Images. *Gramma: Journal of Theory and Criticism*. 1999. № 7. Pp. 121-152.

УДК 07(477)«364»

Магда Валерія

магістрантка

Полтавського національного
педагогічного університету
імені В. Г. Короленка

ОСОБЛИВОСТІ МОНЕТИЗАЦІЇ МЕДІА В УКРАЇНІ ПІСЛЯ ПОЧАТКУ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ

Повномасштабна війна Росії проти України на деякий час поставила на паузу не лише життя мільйонів українців, а й тисячі бізнесів, громадських організацій, корпорацій та всіх, хто до цього так чи так фінансово підтримував медіа через різні канали монетизації. Однак підприємницька діяльність з часом відновились, деякі сфери навіть стали більш успішними, споживачам медіапродукту повернули чи стабілізували роботу. У цей час ЗМІ, які перші кілька місяців працювали фактично на волонтерських засадах, отримали змогу відновити старі моделі монетизації чи шукати нові. Актуальність роботи зумовлена браком системного дослідження методів монетизації і комунікації медійників зі своєю аудиторією в період після 24 лютого 2022 р.